

● Išsaugokime
alkus

● Dubysos
aukštupio
raguvos

● Ką pasakoja
ežerų nuosėdų
klodai

● Kontinentinio
ledyno šalyje –
Grenlandijoje

● Naftos gavyba
ir darnioji
plėtra

Lietuvos
gamtos
draugijai -
75

Penkiasdešimtieji žurnalo „Mokslas ir gyvenimas“ leidimo metai

Docentės D. Galvydytės indėlis į Lietuvos dirvotyra

Dokt. Jonas VOLUNGEVIČIUS,
doc. dr. Regina PRAPIESTIENE

Pedagoginė veikla

Vienas svarbiausių D. Galvydytės indėlių į Lietuvos dirvotyra – jos ilgametė pedagoginė veikla (1956–1999 m.). Nors dėstomų dalykų, susijusių su dirvožemiais, įvairovė buvo nedidelė, tačiau visi jie buvo fundamentalūs. Buvo dėstoma dirvotyra, dirvožemių geografija, dirvotyra su taikomąja landsaftotyra ir kt. Ne mažai buvo dėstoma įvairių bendrąsias geografinių dalykų, kurie docentei leido gana plačiai susipažinti su viso pasaulio dirvožemiais ir palyginti su Lietuvos dirvožemių danga.

Dirvožemiui, kaip svarbiam kraštovaizdžio komponentui, daug dėmesio skirta ir geografinių lauko tyrimų metodikoje, kuria vadovaujantis beveik 40 metų (1957–1995) buvo rengiamos geografijos studentų mokomosios praktikos, daugiausia Aukštaitijoje bei Dzūkijoje, tačiau nepamiršta ir Žemaitija. Praktikos metu studentai (nuo 1995 m. vadovaujant doc. F. Kavolui) mokomi pažinti kraštovaizdį, jo struktūrą bei raidą. Vienas iš svarbiausių, daugiausia žinių reikalaujantis – dirvožemio tyrimas, nes dirvožemis parodo ne tik kraštovaizdžio praeitį ir dabartį, bet ir leidžia prognozuoti jo ateitį. Į dirvožemį žvelgiama kompleksiskai, kaip paviršiaus genezės bei geomorfologijos nulemtą ir kraštovaizdžio augmeniją bei žemėnaudą lemiantį objektą.

Praktikų metu surinkta daug vertingos geografinės informacijos, kuria remtasi pagrindžiant ne vieno draustinio įsteigimą. Iš šių duomenų, vadovaujant D. Galvydytei, buvo parengti net 86 diplominiai darbai, kurių 38 vienokiu ar kitokiu aspektu susiję su Lietuvos dirvožemiais. Tad neoficialiai šiuos diplomantus būtų galima laikyti doc. D. Galvydytės išugdytais dirvožemininkais ar bent jau specialistais, perėmusiais jos idėjas. Daugiausia diplominių darbų parašyta apie dirvožemių bei reljefo sąsajas dėsningumus, dirvožemio geochemiją bei eroziją. Nuo 1987 m. vyravo diplominiai

Šiemet sukanka 40 metų nuo Žemaičių aukštumos dirvožemių bei kraštovaizdžio tyrimų pradžios. Šių tyrimų pradininkė – doc. Daina Galvydytė, ilgametė Vilniaus universiteto Gamtos mokslų fakulteto Geografijos ir kraštovarkos katedros darbuotoja, už savo mokslinę ir pedagoginę veiklą 2004 m. Lietuvos Respublikos Prezidento dekretu apdovanota Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Riterio kryžiumi.

Doc. Daina Galvydytė

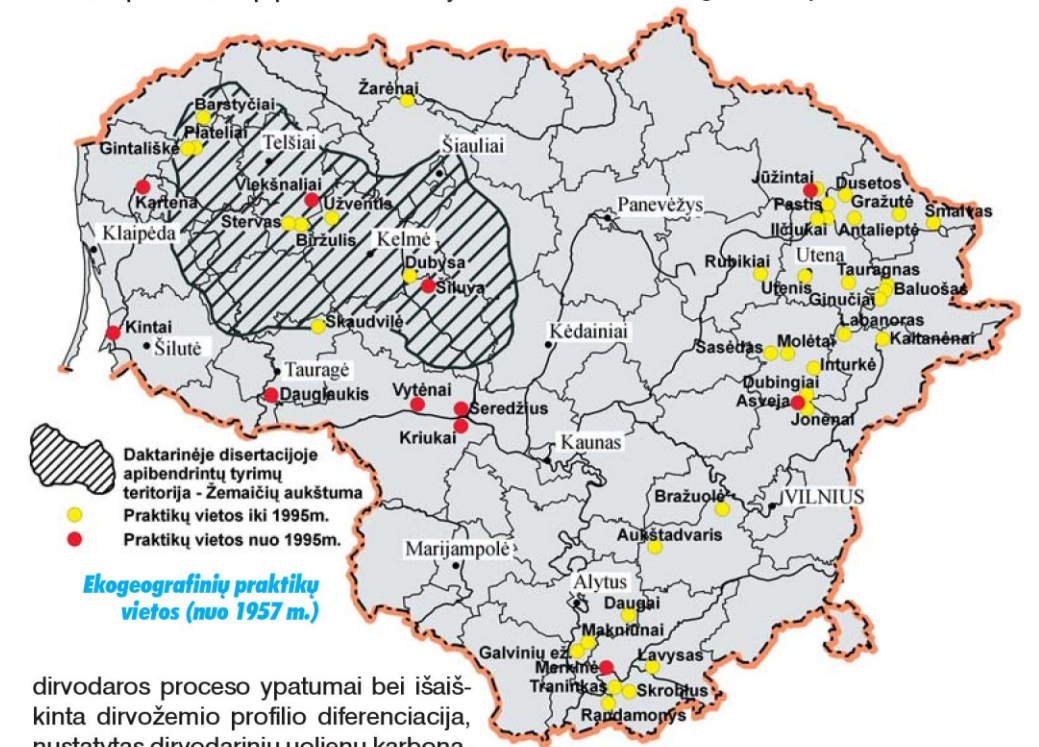
darbai, susiję su miesto dirvožemių užterštumu bei dirvožemių renatūralizacijos klausimais. Paskutiniųjų darbų temos atitiko šių dienų aktualijas – naujoji dirvožemių klasifikacija ir joje išskiriamų dirvožemio grupių (rudžemių, išplautžemių bei balkšvažemių) problematika.

D. Galvydytė vadovavo trijų daktarinių disertacijų rengimui, kuriose taip pat yra perteikiamos geografinės-genetinės dirvožemių mokyklos idėjos: karbonatų išplovimo gylis kaip moreninių nuogulų amžiaus kriterijus; dirvožemio formavimo ypatumai Lietuvos smėlio kraštovaizdyje; dirvožemio erozija šiaurės rytiniuose Lietuvos priemoliniuose šlaituose.

Mokslinė veikla

D. Galvydytės mokslinė veikla prasidėjo Žemaičių aukštumos tyrimais. Ji pirmoji išsamiai ištyrinėjo šią aukštumą, sudarė pirmąjį Žemaičių aukštumos reljefo žemėlapi (M 1:100 000) ir pirmoji išaiškino Žemaičių aukštumos reljefo struktūrą, išryškindama koncentrišką jos

pobūdį. Remiantis tuo bei sudarytu Žemaičių aukštumos litologiniu žemėlapiu (M 1:400 000) buvo suformuota šios aukštumos paleogeografinės raidos koncepcija, įvertintas hidroterminis režimas bei išaiškinta dirvožemių išplaunamojo režimo specifika. Taip pat buvo nustatyti

dirvodaros proceso ypatumai bei išaiškinta dirvožemio profilio diferenciacija, nustatytas dirvodarinių uolienu karbonatingumo ir karbonatų išplovimo gylis ryšys bei pagrįstas skirtingo dirvožemių su kultūrinimo priešastingumas. Visi gausūs Žemaičių aukštumos tyrimo duomenys buvo apibendrinti docentės daktaro disertacijoje „Žemaičių aukštumos dirvožemiai kaip fizinio geografinio komplekso komponentai“ (1965 m.).

D. Galvydytės mokslinių darbų spektras labai platus, pradedant Žemaičių aukštumos dirvožemių dangos kaip fizinio geografinio komplekso komponento bei moreninio priemolio dirvožemių dvinarškumo ir supriesmėlėjusios dangos storio tyrimais bei baigiant įvairių šalių dirvožemio klasifikacijų ir su tuo susijusių problemų analize.

Galima išskirti keturias mokslinių darbų krypčių, kurioms docentė skyrė ir ligi šiol skiria daug dėmesio:

● Reljefo įtaka dirvožemio dangos struktūrai. Buvo tyrinėjami dirvožemio sandaros ypatumai moreninio priemolio šlaituose bei dirvožemio dangos pasiskirstymas smėlingų kalvų šlaituose. Šiais darbais įrodyta, jog skirtingo pobūdžio šlaituose formuojasi skirtingos sandaros dirvožemio dangos.

● Dirvožemio litogenetinis veiksnys. Tyrinėtas dirvodaros procesas skirtingos genezės bei granulimetrinės sudėties (limnoglacialiniai smėliai, moreniniai priemoliai) dirvodarinėse uolienose. Analizuotas moreninio priemolio bei limnoglacialinių darinių struktūros vaidmuo formuojantis dirvožemio profiliui. Nagrinėti moreninio priemolio stambiosios bei dumblinės frakcijos, moreninio priemolio mechaninės sudėties ypatumai.

● Dirvožemio geochemija. Tirtos ve-

lėninių jaurinių dirvožemių cheminės sudėties ypatybės. Moreninių priemolių karbonatingumas ir karbonatų išplovimo gylis. Dirvožemio tarša aplink magistrales ir iš pramonės objektų.

● Dirvožemių klasifikavimas (nuo 1996 m.). Tyrinėti miesto dirvožemiai ir jų klasifikavimo klausimai. Nagrinėtos kitų šalių, tarptautinė (FAO) bei Lietuvos dirvožemių klasifikacijos. Siūlyta pildyti ir taisyti senąją dirvožemių klasifikaciją. Analizuotos su naująja Lietuvos dirvožemių klasifikacija susijusios problemos, siūlyta atkreipti dėmesį į problemines naujosios dirvožemių klasifikacijos dirvožemių grupes: pradžiažemius, rudžemius ir deliuvius.

Nors D. Galvydytė jau kurį laiką aktyvaus mokslinio ir pedagoginio darbo nebedirba, tačiau jos idėjos nepamirštos, jomis remiasi kiti mokslininkai.